

Lekcja 3

Dzień Ziemi

www.coslychac.pl

Znowu musiałem wyrzucać śmieci. Uważam, że to zwykły wyzysk i niewolnictwo, bo rodzice po prostu wykorzystują mnie do prac, których sami nie chcą robić. I żeby chociaż dało się te wszystkie śmieci wyrzucić raz a porządnie. Gdzie tam! Dostałem kilka worków i jeszcze każdy musiałem wrzucić do osobnego pojemnika. Kto to wymyślił?! Ta cała segregacja jest zupełnie zbędna. Wiem, wiem, ochrona środowiska i te sprawy. Ale przecież nie zamierzam wycinać lasów czy strzelać do zagrożonych gatunków. Chodzi tylko o śmieci - trafią na wysypisko i tyle. Po co jeszcze komplikować ludziom życie?

Skomentuj

@follow

Udostępnij

Porozmawiajmy

1. Czy też uważasz, że segregacja śmieci jest niepotrzebna? Dlaczego?
2. Czy w twoim domu segregujecie śmieci? W jaki sposób?
3. Jak uważasz, czy powinniśmy chronić środowisko? Dlaczego?
4. W jaki sposób każdy z nas może dbać o ochronę środowiska?

Dzień Ziemi

Sprawdź czy rozumiesz.

środowisko naturalne / ochrona środowiska / zanieczyszczenie / skażenie środowiska, powietrza, ziemi, wody
 ekosystem / bioróżnorodność / atmosfera / smog / kwaśny deszcz / globalne ocieplenie
 efekt cieplarniany / zmiany klimatyczne / odpady

I. Proszę czytać teksty i zaznaczać prawidłową odpowiedź a, b lub c.

Dzień Ziemi obchodzony jest 22 kwietnia w 192 krajach na świecie. Pierwszy raz świętowano go 21 marca 1970 roku w Nowym Jorku. Termin marcowy miał związek z równonocą wiosenną, która zwykle przypada właśnie na 20 lub 21 marca. Uznano, że to doskonała data na urodziny naszej planety i przez wiele lat w ten dzień je obchodzono. Jednak w 2009 r. ONZ ogłosiło, że Dzień Ziemi będzie odtąd przypadał na 22 kwietnia. Skąd ta data? Ma ona upamiętniać ogromną manifestację ekologiczną (brało w niej udział ok. 20 milionów ludzi), która odbyła się 22 kwietnia 1970 r. w Stanach Zjednoczonych.

0. Z tego fragmentu dowiadujemy się, że

- a) Dzień Ziemi świętujemy w marcu.
- b) do 2009 r. Dzień Ziemi wypadł w równonoc wiosenną.
- c) **22 kwietnia 1970 r. świętowano Dzień Ziemi po raz pierwszy.**

Dzień Ziemi ma uświadamiać nam, jak ważna jest troska o środowisko naturalne. Tego dnia organizowane są specjalne akcje, różnego rodzaju wykłady, a także zbiórki, na przykład elektrośmieci. Obchody Dnia Ziemi bardzo często organizowane są w szkołach. Podczas specjalnie przygotowanych zajęć uczniowie wychodzą na zewnątrz i razem z opiekunami oczyszczają wybrany teren z odpadków i śmieci. Zazwyczaj są to lasy, łąki lub tereny zielone w miastach. W wielu miastach w Polsce z okazji Dnia Ziemi organizowane jest także wspólne sadzenie drzew.

1. Z tego fragmentu dowiadujemy się, że z okazji Dnia Ziemi

- a) organizuje się różne akcje, ale tylko w szkołach.
- b) uczniowie wspólnie z nauczycielami sadzą drzewa.
- c) uczniowie często sprzątajną wybraną okolicę.

Dzień Ziemi jest też świetną okazją, aby przypomnieć o największych zagrożeniach dla naszej planety. Oto niektóre z nich:

I. Zanieczyszczenie powietrza: według oceny WHO (Światowej Organizacji Zdrowia) 90 % ludzi na świecie wdycha powietrze, w którym poziom zanieczyszczeń przekracza normę. Każdego roku na świecie umiera z tego powodu ok. 9 milionów osób. Również w Polsce jakość powietrza, którym oddychamy, jest zła, a nawet należy do najgorszych w Europie. Na 50 najbardziej zanieczyszczonych miast w Unii Europejskiej aż 36 to miasta znajdujące się w naszym kraju.

2. Z tego fragmentu dowiadujemy się, że
- mieszkańcy wielu polskich miast oddychają zanieczyszczonym powietrzem.
 - 90 % ludzi traci zdrowie z powodu zanieczyszczonego powietrza.
 - najbardziej zanieczyszczone powietrze jest w Polsce.

II. Odpady: śmieci są niestety znakiem rozpoznawczym ludzkości. Mimo świadomości zagrożenia wciąż produkujemy ich gigantyczne ilości i nierzadko nieodpowiednio je składujemy. Śmieciowe wyspy na oceanach są widoczne nawet z kosmosu! Sprawy nie ułatwia fakt, że na odpadach można doskonale zarobić. Poza tym ludzkość musi sobie jakoś poradzić także z odpadami radioaktywnymi, które są jeszcze bardziej niebezpieczne.

3. Z tego fragmentu dowiadujemy się, że
- najmniejszy problem stanowią odpady radioaktywne.
 - handel odpadami jest zjawiskiem pozytywnym.
 - śmieci jest zbyt dużo i ludzie źle je przechowują.

III. Wycieki: to kolejny duży problem ludzkości. Wystarczy przypomnieć sobie katastrofę platformy wiertniczej w Zatoce Meksykańskiej w 2010 roku. Plama ropy, która rozlała się wtedy po morzu, miała powierzchnię 6500 km². W wodzie znalazło się około 698 milionów litrów ropy. Ile gatunków zwierząt ucierpiało? Tego nie da się policzyć. Katastrofa w Zatoce Meksykańskiej nie była niestety ani pierwszym, ani ostatnim spektakularnym wyciekami. W przyszłości możemy obawiać się kolejnych, bo większość naszej cywilizacji wciąż nie może obyć się bez ropy. Zresztą sprawa nie dotyczy tylko ropy, bo nadal korzystamy przecież z ogromnej ilości chemikaliów, które podróżują w cysternach czy kontenerowcach.

4. Z tego fragmentu dowiadujemy się, że
- wycieki ropy naftowej należą do przeszłości.
 - chemikalia powinno się przewozić w cysternach lub kontenerowcach.
 - wyciek ropy w Zatoce Meksykańskiej był tragiczny w skutkach dla fauny.

IV. Wycinanie lasów: najłatwiej zabić każde żywe stworzenie po prostu je dusząc. Z planetą jest to samo. Niszcząc jej zielone płuca, wydajemy na siebie wyrok. Ludzkość doskonale zdaje sobie z tego sprawę, a mimo to wciąż trwa wycinka w lasach deszczowych, gdzie dżungla zmienia się w pola uprawne i pastwiska. Wciąż w wielu regionach świata niszczy się drzewa i lasy pod różnymi pretekstami, czasami nawet pod pretekstem ich ochrony. Problem w tym, że pastwiska i pola uprawne nie mają tak zbawiennego wpływu na atmosferę jak las. A niszczenie lasów, by w ich miejsce powstały drogi czy centra handlowe nie pomoże naszej planecie w ogóle.

5. Z tego fragmentu dowiadujemy się, że
- ludzie wiedzą, jak ważne są lasy, a jednak je wycinają.
 - tylko lasy deszczowe wpływają na jakość powietrza na Ziemi.
 - musimy wycinać drzewa, aby budować drogi i centra handlowe.

V. Niszczenie bioróżnorodności - Różnorodność biologiczna pozwala na utrzymanie równowagi w przyrodzie. Problem polega na tym, że ludzkość lubi tę różnorodność dostosowywać do swoich potrzeb, nie zwracając uwagi na całość. I tak na przykład człowiek sprowadza zwierzęta hodowlane lub ozdobne gatunki roślin, z których część rozprzestrzenia się, dziczeje i często wypiera miejscowe gatunki. Z kolei współczesne rolnictwo często polega na uprawie jednego gatunku rośliny na dużym obszarze, co prowadzi do zaniku wielu lokalnych, wartościowych odmian roślin oraz ras zwierząt. Na dodatek stosowane przez człowieka nawozy oraz środki chwastobójcze i owadobójcze powodują niszczenie także innych przedstawicieli fauny i flory.

6. Z tego fragmentu dowiadujemy się, że
- działania człowieka nie wpływają na istotne zmiany w ekosystemie.
 - współczesne rolnictwo przyczynia się do zaniku bioróżnorodności.
 - sprowadzenie nowych gatunków flory i fauny powoduje dziczenie miejscowych gatunków.

VI. Globalne ocieplenie: zmiany klimatyczne spowodowane wprowadzaniem do atmosfery tzw. gazów cieplarnianych, czyli dwutlenku węgla i metanu, są niestety faktem. Naukowcy uważają, że nawet nieznaczny wzrost temperatury oznacza poważne problemy dla rolnictwa, zasobów wodnych, a także całej światowej gospodarki. Należy do nich obserwowane już (i coraz szybsze) topnienie lodowców, które spowoduje podniesienie poziomu mórz i oceanów, a w konsekwencji zalanie wielu obszarów lądowych. Najbardziej świadome tego zagrożenia są Malediwy, gdyż większość wysp tego turystycznego raju znajduje się zaledwie 90 cm powyżej poziomu morza. Z tego powodu władze Malediwów już od kilku lat szukają nowego terytorium dla swoich obywateli.

7. Z tego fragmentu dowiadujemy się, że
- zagrożenie dla Malediwów wynika z położenia poniżej poziomu morza.
 - jednym z efektów globalnego ocieplenia jest wzrost poziomu wód.
 - problemy gospodarki światowej wynikają ze zmian klimatycznych.

Na podstawie: <http://www.national-geographic.pl/>

II. Na podstawie zdjęć i informacji zamieszczonych poniżej proszę wypowiedzieć się na temat wpływu zanieczyszczenia środowiska na żywe organizmy.

Spalanie śmieci i paliw nieskiej jakości powoli truje nas wszystkich. Zmieńmy to!

Aż 6 polskich miast w 10 najbardziej zanieczyszczonych miejsc w Europie!

Choroby układu oddechowego, układu nerwowego i układu krążenia, alergie, a także nowotwory.

28 tys. Polaków rocznie umiera na choroby związane z niską jakością powietrza!

Jak smog wpływa na nasze zdrowie?

Choroby spowodowane zanieczyszczeniem odpowiadają za około

9 mln

przedwczesnej śmierci

16 %

wszystkich zgonów na świecie

trzy razy więcej niż z powodu AIDS, gruźlicy i malarii

piętnaście razy więcej ofiar niż pochłonęły wszystkie wojny i inne formy przemocy

więcej osób niż palenie, głód i klęski żywiołowe

MÓZG

bóle głowy, niepokój, uszkodzenia układu nerwowego

PŁUCA

napady astmy, zapalenia i infekcje dróg oddechowych, POChP, choroby nowotworowe

SERCE

zawał serca, zaburzenia układu krwionośnego

SKÓRA

alergie, podrażnienia

OCZY

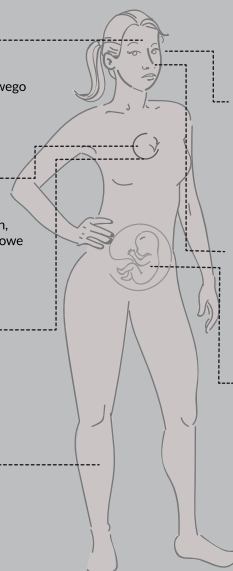
podrażnienie spojówek, łzawienie

NOS I GARDŁO

podrażnienia nosa i gardła, trudności z oddychaniem

PŁÓD

zabirzenia płodności, niska masa urodzeniowa dziecka, poronienie, przedwczesny poród

III. Proszę wysłuchać dwukrotnie tekstu *Jak obchodzić Dzień Ziemi na co dzień?*, a następnie do każdego z punktów dopasować zdanie podsumowujące jego treść zgodnie z podanym przykładem.

- A. Wybierz prysznic
- B. Segreguj odpady
- C. NIE dla jednorazówek!
- D. Warzywa też są smaczne
- E. Pozwól żyć drzewom
- F. Porzuć cztery kółka
- G. **Nie kupuj za dużo**
- H. Nie świeć bez sensu
- I. Daj ubraniom drugie życie
- J. Nie marnuj żywności

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
G									

IV. Proszę odpowiedzieć na pytania, używając wyrazów podanych w nawiasie.

0. Na czym polegają odpowiedzialne zakupy? (za dużo, wyrzucać)
Odpowiedzialne zakupy polegają na tym, aby nie kupować za dużo produktów, gdyż wiele z nich potem się wyrzuca.

1. W jaki sposób nie marnować jedzenia? (resztki, mrożenie).

.....

.....

2. Dlaczego warto nosić na zakupy własną torbę? (torebki foliowe, rozkładać się)

.....

.....

3. W jaki sposób możemy oszczędzać prąd? (żarówki, puste pomieszczenia)

.....

.....

4. W jaki sposób możemy oszczędzać wodę? (kran, prysznic)

.....

.....

5. W jaki sposób korzystanie z Internetu pomaga środowisku? (papier, drzewa)

.....

.....

6. Dlaczego warto zostać wegetarianinem? (gazy cieplarniane, lasy)

.....

.....

Patrz i mów

V. Na podstawie zdjęć i informacji zamieszczonych poniżej wyjaśnij, czy twoim zdaniem idea Dnia Długu Ekologicznego jest potrzebna? Dlaczego?

Globalny Dzień Długu Ekologicznego to dzień, w którym ludzkość wykorzystała zasoby naturalne (gleba, paliwa kopalne, lasy, surowce, woda) przypadające na cały rok i na których odrodzenie się planeta potrzebuje kolejnego roku. Oznacza to, że od tego dnia żyjemy „na kredyt” i tworzymy dług, który odziedziczą nasze dzieci.

Idea informowania ludzkości o tym dniu powstała w 1987 roku.

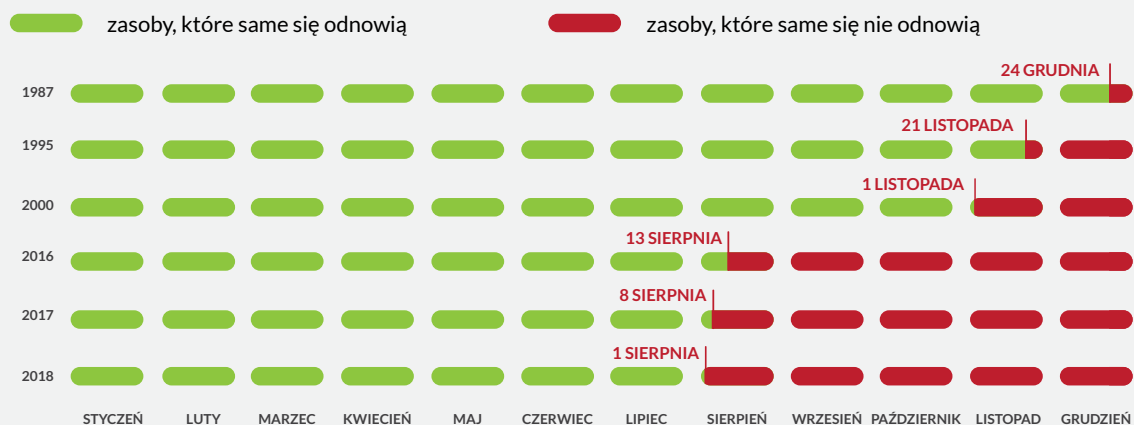
Nie ma Ziemi B!

Obecnie potrzebujemy 1,7 planety takiej jak Ziemia, żeby zaspokoić potrzeby konsumpcyjne ludzkości.

DZIEŃ DŁUGU EKOLOGICZNEGO

Dzień Długu Ekologicznego to dzień w roku, od którego ludzkość zużywa zasoby, które same już się nie odnowią.

ŹRÓDŁO: GLOBAL FOOTPRINT NETWORK

Ochrona środowiska

Sprawdź czy rozumiesz.

gatunek: zagrożony wyginięciem; ginący, wymierający; wymarły, chroniony
ochrona roślin, zwierząt, przyrody / chronić, ochraniać kogo? co? (lasy, środowisko, zagrożone gatunki zwierząt)
objąć czym? (ochroną) / park narodowy / rezerwat przyrody

I. Proszę połączyć pojęcia z definicjami.

0 jadowity	A zwierzę żywiące się roślinami
1 osobnik	B ostry, zakrzywiony pazur ptaków drapieżnych
2 drapieżnik	C las o dużej powierzchni, bez śladów działalności człowieka
3 gryzoń	D mający w sobie jad, czyli substancję trującą
4 sierść	E pióra pokrywające ciało ptaków
5 szpony	F zwierzę żywiące się mięsem innych zwierząt
6 odnóża	G niedawno urodzony ptak
7 puszcza	H owłosienie większości ssaków; futro
8 roślinożerca	I jednostkowy okaz gatunku
9 pisklę	J część ciała stawonogów będąca narządem ruchu
10 upierzenie	K ssak mający parę bardzo silnych, stale rosnących siekaczy (zębów)

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
D										

II. Proszę przeczytać opis zwierząt, które są w Polsce objęte ścisłą ochroną i połączyć opis z właściwą nazwą zwierzęcia zgodnie z podanym przykładem.

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
H												

0 rzekotka drzewka

1 kozica

3 wilk

4 ryś

2 żubr

6 łabędź

7 puszczyk

5 gacek szary

8 bocian

11 wąż Eskulapa

9 orzeł

10 wróbel

12 modliszka zwyczajna

W Polsce zobaczymy go tylko w Bieszczadach, ale nawet tam trudno go spotkać, gdyż w naszym kraju zostało niewiele ponad sto osobników tego gatunku. Zjada myszy, jaszczurki, małe ptaki, ale nie jest jadowity - owija się wokół ofiary i dusi ją. Jego głowa oraz całe ciało są brunatne, a podbrzusze jasnożółte. Może mierzyć nawet ponad 2 metry długości, a co ciekawe (i rzadko spotykane u tego typu zwierząt) samce są dłuższe niż samice.

Lubi mocno nasłonecznione polany i brzegi lasów sosnowych. Poluje na inne owady lub pająki, siedząc nieruchomo na niskich roślinach i czekając, aż ofiara przybliży się na tyle, żeby można było chwycić ją parą przednich odnóży. Niezwykłą cechą samic jest to, że potrafią kręcić trójkątną głową bez poruszania całym ciałem, co zresztą ułatwia im pożeranie samców.

Nazywany bywa „królem puszczy” i nie bez powodu, bo jest olbrzymim zwierzęciem z charakterystycznym garbem na plecach. Samce mogą ważyć nawet 900 kg! Nic dziwnego, że ci sympatyczni roślinożercy potrzebują do życia olbrzymiej przestrzeni leśnej. Niestety ludzie zniszczyli te zwierzęta niemal całkowicie - w 1923 r. na całym świecie zostało ich zaledwie 54. Dzięki ogromnej pracy udało się ten gatunek częściowo odratować i obecnie w Polsce żyje ok. 1800 osobników.

Jest jedynym ssakiem zdolnym do lotu i prowadzi nocny tryb życia. Ma charakterystyczne wielkie uszy, które pomagają mu zdobywać pożywienie, a zjada głównie owady. Jest gatunkiem, który związał swój los z ludźmi, latem ukrywa się w różnych budynkach, a zimuje w piwnicach. Jest objęty nie tylko ścisłą ochroną, ale i zakazem fotografowania, filmowania i obserwacji, które mogłyby go niepokoić.

Uważany jest za jeden z symboli Polski. Mimo sympatycznego wyglądu, jest drapieżnikiem, polującym głównie na owady i gryzonie, ale nie pogardzi nawet węzłem. Wbrew popularnej opinii żaby zjada rzadko. Zimuje w Afryce, w Polsce zjawia się wiosną, zakłada tutaj gniazda i wychowuje młode.

Jest żywym symbolem Tatr podziwianym za zwinność i szybkość, z jaką skacze po górach. Żyje wysoko, pośród hal, najchętniej na wysokości 1800-2000 m n.p.m. Nie lubi samotności, woli przebywać w stadach liczących 5-15 osobników. Żywi się roślinami. Dawniej na te zwierzęta polowano przez co po drugiej wojnie światowej zostało ich w Polsce zaledwie 26. Obecnie ich liczebność wzrosła do ok. 1200 osobników żyjących w całych Tatrach (polskich i słowackich).

Można ją spotkać na skraju lasów i w zaroślach, lubi siedzieć na gałęziach drzew i krzewów. Jest niewielka, zwykle jasnozielona (ale dostosowuje barwę do otoczenia), a boki jej ciała zdobi charakterystyczna ciemna pręga. Ma wytlupaste oczy o żółtym zabarwieniu. Żywi się owadami i donośnie rechocze.

W wielu kulturach jest uważany za wroga człowieka, choć tak naprawdę zwierzę to unika ludzi i ich nie atakuje, chyba że czuje się zagrożone i osaczone. Nawet na zwierzęta hodowlane zaczyna polować dopiero wtedy, gdy zabraknie mu naturalnego pożywienia. Żyje w stadach zwanych watahami, w których panuje ściśle określony podział ról. Zwierzęta te polują wspólnie, głównie na jelenie, dziki i sarny. Do życia potrzebują dużego terytorium oddalonego od ludzi.

Są symbolem miłości jako zwierzęta, które łączą się w pary na całe życie, co naukowcy częściowo potwierdzili. Mają piękne, białe upierzenie i długą szyję. Żyją w okolicach jezior i stawów, żywiąc się roślinnością wodną. Ludzie często dokarmiają je chlebem, ale taka dieta może prowadzić u tych ptaków do chorób stawów. Pisklęta w przeciwieństwie do rodziców są szare i rzeczywiście przypominają „brzydkie kaczątko”.

To piękne zwierzę jest jednym z największych drapieżników Europy. W Polsce żyje już tylko ok. 300 osobników tego gatunku, gdyż potrzebują one dużych i dzikich terenów leśnych, po których mogłyby swobodnie wędrować. Mają czarno-rudo-żółtą sierść z brunatnymi plamami i biały brzuch. Poza tym w ich wyglądzie od razu zwracają uwagę charakterystyczne „pędzelki” na uszach.

Zakłada gniazda na niedostępnych półkach skalnych lub wysokich drzewach. Potrzebuje ciszy i spokoju, gdyż młode często umierają - zazwyczaj przeżywa tylko jedno pisklę. W Polsce żyje zaledwie ok. 30 par tych ptaków, a spotkać je można w Tatrach, Pieninach lub Bieszczadach. To drapieżniki, polujące głównie na małe ssaki, choć są w stanie zapolować na lisa, owcę czy małą kozicę. Mają świetny wzrok, za pomocą którego potrafią wypatrzyć ofiarę z kilku kilometrów. Następnie (po szybkim locie w dół) chwytają ją już na ziemi za pomocą długich i ostrych szponów.

Jeszcze w XIX i XX wieku należał do najpowszechniej występujących gatunków w Polsce. Jest mały, szary i nie potrafi chodzić po ziemi, zamiast tego skacze. Żywi się głównie nasionami i małymi owadami. Nie boi się ludzi i często mieszka w miastach. Niestety na skutek działalności człowieka liczba tych ptaków stale się zmniejsza - mają obecnie ograniczone możliwości budowania gniazd i zdobywania pożywienia.

Prowadzi nocny tryb życia i jest drapieżnikiem polującym przede wszystkim na gryzonie, choć zdarza mu się zjadać pisklęta innych ptaków albo nietoperze. Specyficzny kształt piór pozwala mu na bezszelestne latanie. Mieszka w dziuplach, najchętniej bukowych. Jeśli pisklę wypadnie z dziupli, próbuje do niej wrócić „na piechotę”, w czym pomagają mu ostre szpony.

III. Proszę wysłuchać utworu Zbigniewa Herberta *Niedźwiedzie* i uzupełnić brakujące słowa.

Zbigniew Herbert - (1924-1998); polski poeta i eseista, autor utworów dramatycznych i słuchowisk. Z wykształcenia ekonomista, prawnik i filozof. Jako poeta debiutował w 1950, jednak pierwszy tom poezji („Struna światła”) wydał dopiero w 1956 roku. Do najbardziej cenionych dzieł Herberta należy cykl utworów o Panu Cogito. Herbert był laureatem ponad dwudziestu nagród literackich, a pośmiertnie został odznaczony najstarszym i najwyższym odznaczeniem państwowym RP, czyli Orderem Orła Białego.

Zbigniew Herbert Niedźwiedzie

Niedźwiedzie dzielą się⁰ na brunatne i białe oraz¹, głowę i tułów.² mają dobre, a oczka małe. One lubią bardzo³. Do szkoty nie chcą chodzić, ale spać w lesie – to⁴ bardzo. Jak mają mało miodu, to⁵ rękami za głowy i są takie smutne, takie smutne, że⁶. Dzieci, które kochają Kubusia Puchatka datyby⁷ wszystko, ale po lesie chodzi⁸ i celuje z fuzji między tych⁹ małych oczu.

Hermes, pies i gwiazda, 1957

IV. Proszę odpowiedzieć na pytania.

1. Obecnie niedźwiedzie również znajdują się w Polsce pod ochroną. Jak myślisz, dlaczego ludzie zaczęli chronić zwierzęta, które mogą im zagrażać?
2. Czy znasz inne zwierzęta, które również znajdują się pod ochroną? Jakie?
3. Czy twoim zdaniem myślistwo powinno być zakazane? Uzasadnij swoją odpowiedź.

V. Co to za zwierzę?

Proszę przeprowadzić zabawę w odgadywanie nazwy zwierzęcia. Jedna osoba wybiera sobie zwierzę z ćwiczenia II, a pozostali muszą zgadnąć, o które z nich chodzi. Mogą zadawać pytania, ale muszą być one sformułowane w taki sposób, aby odpowiedź brzmiała „tak”, „nie”, „nie ma to znaczenia”.

VI. Proszę dwukrotnie wysłuchać tekstu, a następnie zaznaczyć zdania, które są z nim zgodne.

Lp.		P
0	Geoinżynierowie mają zamiar zmienić klimat na Ziemi.	X
1	Geoinżynierowie uważają, że ocieplenie klimatu uratuje naszą planetę.	
2	Użycie dronów spowoduje, że globalne ocieplenie nasili się.	
3	Aby zmniejszyć temperaturę na Ziemi trzeba sprawić, że chmury staną się bielsze.	
4	Ratunkiem dla naszej planety ma być powieszenie nad nią luster.	
5	Geoinżynierowie sądzą, że orbitalne zwierciadła wchłoną światło, co pomoże planecie.	
6	Efekt cieplarniany może zmniejszyć większa ilość drzew na Ziemi.	
7	Dwutlenek węgla w powietrzu mogą wyłapać tylko sztuczne drzewa.	
8	Kolejnym sposobem ratowania naszej planety jest ograniczenie ilości alg.	
9	Rozwiązania zaproponowane przez geoinżynierów zostaną wkrótce wdrożone.	
10	Geoinżynieryjne pomysły nie mogą być realizowane tylko w jednym miejscu.	

Gramatyka

Imiesłowy przysłówkowe

Imiesłów przysłówkowy to nieodmienna i nieosobowa forma czasownika, która ma cechy przysłówka.

Wyróżniamy dwa typy imiesłowów przysłówkowych:

współczesny

- wskazuje na dwie czynności wykonywane w tym samym czasie
- tworzy się go tylko od czasowników niedokonanych; do tematu 3 osoby liczby mnogiej czasu teraźniejszego dodajemy końcówkę **-ąc**, np.:

czyt-ają - czytają-ąc;

pisz-q - piszą-ąc

robi-q - robiąc

Czytając książkę, jadłam kanapkę.

uprzedni

- wskazuje czynność wcześniejszą niż inna
- tworzy się go tylko od czasowników dokonanych; do tematu 3. osoba liczby pojedynczej rodzaju męskiego czasu przeszłego dodajemy końcówkę:

- wszy, gdy temat czasownika kończy się na samogłoskę, np.:

przeczyta-ł - przeczyta-wszy

zrobi-ł - zrobi-wszy

zaczq-ł - zaczq-wszy

- wszy, gdy temat czasownika kończy się na spółgłoskę, np.:

zjad-ł - zjad-wszy

wytar-ł - wytar-wszy

Zjadwszy obiad, poszedłem do kolegi.

Uwagi:

1. W zdaniach z użyciem imiesłowu przysłówkowego może być tylko jeden podmiot (tzn. wykonawca czynności wyrażonej imiesłowem i osobową formą czasownika musi być ten sam).

a) *Kiedy jadł obiad, słuchał radia.* (w obu zdaniach podmiot domyślny *on*)

Jedząc obiad, słuchał radia.

b) *Kiedy jadł obiad, zaczęła się burza.* (dwa podmioty – *on* i *burza*; użycie imiesłowu nie jest możliwe)

2. Imiesłowy przysłówkowe z „nie” pisze się oddzielnie, np.: *nie jedząc, nie zjadłszy.*

I. Proszę uzupełnić tabelę.

czasownik	imiesłów przysłówkowy współczesny	imiesłów przysłówkowy uprzedni
czytać - przeczytać	czytając	przeczytawszy
jeść - zjeść		
mówić - powiedzieć		
pokazywać - pokazać		
biec - pobiec		

dawać - dać		
mieć		
siadać - usiąść		
brać - wziąć		
zmykać - zamknąć		
przynosić - przynieść		

II. Proszę uzupełnić luki w zdaniach odpowiednim imiesłowem przysłówkowym współczesnym lub uprzednim utworzonym od czasowników z ramki.

myśleć – pomyśleć / wychodzić – wyjść / pisać – napisać / budować – zbudować
 grać – zagrać / zawozić – zawieźć / jeść – zjeść

1. Kasia, pisząc wypracowanie, jadła jabłko.
2. Kasia, napisawszy wypracowanie, poszła do kina.
3. ze szkoły, Adam zobaczył, że pada deszcz.
4. ze szkoły, Adam zgubił portfel.
5. Karolina kupiła tę książkę,, że Oli się ona spodoba.
6. chwilę, zrezygnowałam z pójścia na koncert.
7. Dominik często czyta książki, obiad.
8. lekką kolację, wybraliśmy się na spacer z psem.
9. domek z klocków, Piotruś położył się spać.
10. domek z klocków, Piotruś świetnie się bawił.
11. Magda czuła radość, na fortepianie.
12. w tym filmie, porzucił aktorstwo.
13. dzieci samochodem, Karol głośno śpiewa.
14. dzieci do szkoły, Karol pojechał do pracy.

III. Proszę przekształcić zdania tak, aby zawierały imiesłów przysłówkowy. Uwaga! Nie we wszystkich zdaniach takie przekształcenia są możliwe.

0. Kiedy przechodzisz przez ulicę, zachowaj ostrożność.

Przechodząc przez ulicę, zachowaj ostrożność.

Kiedy przyjedziesz do Lublina, udaj się na Zamek Lubelski.

Przyjechawszy do Lublina, udaj się na Zamek Lubelski.

1. Kiedy skończyłam występ, pojechałam autobusem do domu.

.....

2. Gdy wracałam do domu, spotkałam moją babcie.

.....

3. Kiedy odrabiałam lekcje, marzyłam o spacerze.

.....

4. Kiedy miałem dziesięć lat, rodzice kupili mi rower.
.....
5. Gdy tata ugotował obiad, zaczął czytać gazetę.
.....
6. Kiedy zauważyliśmy nauczyciela, od razu przestaliśmy rozmawiać.
.....
7. Gdy kąpiesz się pod prysznicem, zużywasz mniej wody.
.....
8. Kiedy będziesz kserował materiały obustronnie, będzie więcej drzew
.....
9. Gdy używasz zmywarki, oszczędzasz prąd i wodę.
.....
10. Gdy palimy węglem w piecu, przyczyniamy się do powstawania smogu.
.....

IV. Proszę uzupełnić tekst przekształcając czasowniki w nawiasach w imiesłowy przysłówkowe zgodnie z podanym przykładem.

(Chcieć⁰) *Chcąc*⁰ dbać o środowisko naturalne, ludzie muszą pamiętać między innymi o ochronie zwierząt i roślin. (Obejmować¹)¹ je ochroną, mamy na celu zachowanie gatunku. Jeśli to możliwe, chroni się dany gatunek w jego naturalnym środowisku, jeśli nie, robi się to na przykład w ogrodach zoologicznych. (Wiedzieć²)² jednak, że skuteczna ochrona przyrody jest możliwa tylko przez zabezpieczenie całych ekosystemów, ludzie stworzyli parki narodowe i rezerваты. (Zwiedzać³)³ teren takiego parku, należy dostosować się do zasad tam panujących. Musimy więc spacerować, (unikać⁴)⁴ m.in.: niszczenia gniazd czy nor, straszenia zwierząt, a czasami nawet fotografowania i filmowania. Niestety wiele gatunków zwierząt i roślin możemy obecnie zobaczyć jedynie (przebywać⁵)⁵ w parku narodowym lub rezerwacie. Dlatego (wrócić⁶)⁶ z takiej wycieczki, warto pomyśleć, co jeszcze można zrobić, aby ratować przyrodę.

Jaki będzie nasz świat

I. Proszę słuchać piosenki i zaznaczyć nieprawidłowe wyrazy oraz zastąpić je właściwymi.

Nadzy na mróz

Słowa: Kuba Kawalec
Muzyka: Happysad
Wykonanie: Happysad

Jacy **jesteśmy**
Jakie wywiesimy sztandary
Nad jednym z naszych miast

będziemy

.....

.....

Jaki będzie nasz świat
I czy w ogóle będzie wasz
I czy w ogóle będzie świat
Kiedy pojedziemy
Nadzy na mróz
Na mróz (3×)
Kto z nami zostanie
Z tych co za nami sznurem
I za kolejną z naszych szans
Jaki będzie nasz wkład
I czy w ogóle będzie nasz
Kiedy rozbłyszczą nasze słońca
Kiedy pójdziemy
Kiedy pójdziemy
Nadzy na mróz
Na mróz (3×)
Na zbyt twardego loda

Tekst argumentacyjny (rozprawka)

Tekst argumentacyjny (nazywany też rozprawką) to forma wypowiedzi pisemnej, w której prowadzimy rozważania na jakiś temat. W rozprawce musimy coś udowodnić, przekonać kogoś do czegoś lub rozwiązać jakieś wątpliwości.

Rozprawka musi mieć budowę trójdzielną, a więc zawierać:

- **wstęp**, w którym wprowadzimy w temat, a następnie sformułujemy tezę lub hipotezę;
- **rozwińnięcie**, w którym przedstawimy nasze argumenty;
- **zakończenie**, w którym dokonamy podsumowania argumentacji i uzasadnimy lub obalimy tezę, albo (jeżeli zaczęliśmy od hipotezy) rozwiejemy wątpliwości i postawimy tezę.

Teza – jest to twierdzenie; sformułowanie, o którym jesteśmy przekonani, że jest prawdziwe.

Przykładem tezy są zdania: „Dbając o środowisko naturalne, ratujemy naszą planetę”, „Globalne ocieplenie to fikcja”.

Hipoteza – jest to przypuszczenie; sformułowanie, o którego prawdziwości nie jesteśmy przekonani.

Przykładem hipotezy są zdania: „Czy warto zakładać parki narodowe?”, „Ogrody zoologiczne mogą pomóc w ochronie zagrożonych gatunków zwierząt”.

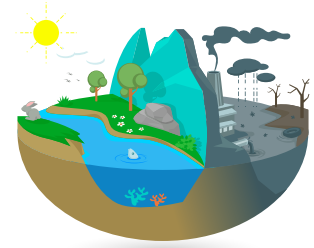
Argument – to wypowiedź potwierdzająca lub obalająca czyjś sąd o czymś, zdanie uzasadniające tezę, dowód. Argument powinien być poparty przykładem. W tekście rozprawki argumenty powinny być ułożone w logicznej kolejności, na przykład od najmniej ważnego do najważniejszego.

Przykładem argumentu może być zdanie: „Nie powinniśmy wycinać lasów, ponieważ drzewa dostarczają nam tlen, bez którego nie możemy żyć.”

Rozprawkę możemy pisać na dwa sposoby.

Sposób I

We wstępie formułujemy tezę, w rozwinięciu przedstawiamy argumenty, które ją udowadniają, a w zakończeniu potwierdzamy ją raz jeszcze.

Sposób II

We wstępie formułujemy hipotezę, natomiast w zakończeniu musimy z niej wyłonić tezę. Rozwinięcie, a więc nasza argumentacja, może przebiegać na trzy sposoby:

- zakładamy, że hipoteza jest nieprawdziwa i przedstawiamy tylko argumenty, które ją obalają;
- zakładamy, że hipoteza jest prawdziwa i przedstawiamy tylko argumenty, które ją udowadniają;
- nie jesteśmy pewni prawdziwości hipotezy, więc przytaczamy argumenty „za” i „przeciw”. W tym przypadku w zakończeniu musimy ocenić, które argumenty są ważniejsze i na ich podstawie sformułować tezę.

Słownictwo przydatne podczas pisania rozprawki

porządkujące argumenty (kolejność wypowiedzi)	<p>po pierwsze..., po drugie...</p> <p>z jednej strony..., z drugiej strony...</p> <p>kolejnym / następnym argumentem jest/będzie...</p> <p>kolejną sprawą, którą chcę poruszyć...</p> <p>nie można zapominać o...</p> <p>warto również zauważyć, że...</p> <p>należy zaznaczyć, że...</p> <p>pragnę też zwrócić uwagę na...</p>	
wyrażające opinię piszącego	<p>myślę, że...</p> <p>uważam, iż...</p> <p>moim zdaniem</p> <p>według mnie</p> <p>z całą pewnością</p> <p>jestem przekonany, że...</p> <p>bez wątplenia</p>	<p>nie jestem pewien, czy...</p> <p>nie przemawia do mnie argument</p> <p>nie podzielam zdania/opinii</p> <p>prawdopodobnie</p> <p>możliwe, że...</p> <p>przypuszczam</p> <p>wydarza mi się</p>
wprowadzające cytaty	<p>moje zdanie najlepiej potwierdzą słowa</p> <p>powołam się na słowa / zdanie / opinię...</p> <p>świadczą o tym słowa</p> <p>rację ma, mówiąc</p> <p>aby poprzeć moje zdanie przytoczę słowa</p> <p>najlepiej / doskonale ilustrują to słowa</p>	
sygnalizujące podsumowanie	<p>podsumowując moje rozważania</p> <p>zgromadzone przeze mnie argumenty udowadniają / potwierdzają że...</p> <p>z rozważań wynika</p> <p>to pozwala wyciągnąć wniosek, że...</p>	
zapewniające spójność wypowiedzi	<p>ponadto</p> <p>poza tym</p> <p>oprócz tego</p> <p>przede wszystkim</p> <p>natomiast</p> <p>chociaż</p> <p>choć</p>	<p>mimo to</p> <p>mimo tego</p> <p>mimo że</p> <p>przy tym</p> <p>otóż</p> <p>zatem</p> <p>na dodatek</p>

Przykładowa rozprawka

TEMAT: *Jaka jest rola drzew w życiu człowieka?*

Istnienie drzew wydaje nam się czymś oczywistym. Są częścią natury i towarzyszą człowiekowi niemalże wszędzie, nawet w miastach. Na co dzień nie poświęcamy im jednak wiele uwagi, często też nie przejmujemy się, gdy nagle któreś z nich zostaje wycięte. A przecież drzewa są nam niezbędne do życia.

Nie jest to zbyt śmiałe stwierdzenie i mogę je łatwo udowodnić. Po pierwsze, to drzewa produkują tlen i żadne inne rośliny nie zapewniają go w takich ilościach. Jedno drzewo w ciągu roku wytwarza tlen dla 10 osób. Trawa czy zboża nam tego nie dadzą.

Po drugie, obecność drzew wpływa na różnorodność biologiczną środowiska naturalnego. To one tworzą środowisko, w którym żyje wiele gatunków roślin i zwierząt, czyli las.

Kolejną sprawą, którą chcę poruszyć, jest fakt, iż drzewa regulują klimat na Ziemi. To one utrzymują odpowiednią wilgotność powietrza, a także stanowią naturalną zaporę dla zanieczyszczeń w powietrzu, a poprzez swoje korzenie również dla zanieczyszczeń w wodzie.

Zgromadzone przeze mnie argumenty w zupełności potwierdzają tezę, iż bez drzew nie moglibyśmy żyć. Dlatego dbajmy o nasze lasy i nie pozwalajmy na ich wycinanie.

TEZA

ARGUMENT I

ARGUMENT II

ARGUMENT III

POTWIERDZENIE TEZY

I. Proszę sformułować trzy argumenty do tezy: *Warto czytać książki.*

1.
2.
3.

II. Na podstawie poniższych stwierdzeń proszę sformułować tezę.

1. Dzielenie śmieci na szkło, plastik i papier pozwala na ich późniejsze przetwarzanie. Mieszanie ich ze sobą sprawia, że trafiają na wysypiska i tam już zostają.
teza:
2. Jazda samochodem powoduje, że do atmosfery dostają się spaliny. Poza tym jest nieekonomiczna, gdyż często samochodem porusza się tylko jedna osoba.
teza:
3. Tworzenie terenów przeznaczonych wyłącznie dla dzikich zwierząt ogranicza przestrzeń dla ludzi i przemysłu. Nie po to człowiek stworzył cywilizację, żeby z niej teraz rezygnować.
teza:

III. Proszę dokończyć zdania tak, aby zawierały jakiś problem do rozwiązania.

Przykład: *Warto rozważyć problem dotyczący roli ptaków w życiu człowieka.*

1. Myślę, że ważne jest
2. Od dawna zastanawiam się
3. Od jakiegoś czasu nurtuje mnie pytanie

IV. Do każdego z wymyślonych w ćw. III problemów proszę sformułować hipotezę.

Przykład: Ptaki mogą odgrywać dużą rolę w życiu człowieka.

1.
2.
3.

V. Proszę wybrać jedną ze sformułowanych przez siebie w ćw. IV hipotez, a następnie ułożyć do niej argumenty „za” i „przeciw”.

hipoteza:

argumenty za	argumenty przeciw (kontrargumenty)
1.	1.
2.	2.
3.	3.

VI. Proszę podzielić się na dwie grupy - zwolenników i przeciwników tezy: „Ogrody zoologiczne wykorzystują zwierzęta, aby na nich zarobić”. Każda grupa przygotowuje swoje argumenty, a następnie publicznie je przedstawi.

VII. Na podstawie materiału przedstawionego w ćwiczeniu VI. proszę samodzielnie napisać rozprawkę.

Projekt

Proszę podzielić się na grupy i przygotować prezentację o znajdujących się pod ochroną na Ukrainie:

- a) ssakach
- b) ptakach
- c) płazach i gadach
- d) owadach
- f) roślinach

Po prezentacji swojej pracy każda grupa przeprowadzi przygotowany przez siebie quiz (dotyczący przedstawionego tematu) i wyłoni jego zwycięzcę.